

СОЦІОЛОГІЧНИЙ ЗМІСТ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НАДАННЯ ПОСЛУГ З ПИТНОГО ВОДОПОСТАЧАННЯ

Григорович Р.

(юрист)

Анотація. Розглядаючи проблеми сучасного водопостачання та забезпечення споживачів питною водою, автор аналізує соціологічний зміст правового регулювання у цій галузі.

Ключові слова. питне водопостачання, правове регулювання у галузі питного водопостачання.

Аннотация. Рассматривая проблемы современного водоснабжения и обеспечения потребителей питьевой водой, автор анализирует социологическое содержание правового регулирования в этой сфере.

Ключевые слова. питьевое водоснабжение, правовое регулирование в области питьевого водоснабжения.

Annotation. Considering the problems of current water supply system and providing consumers with drinkable water, author analyzes the sociological content of legal regulation in this sphere.

Key words: drinking water supply system, legal regulation in the sphere of drinking water supply.

Дослідження суті діяльності, пов'язаної з використанням водних ресурсів є неможливим без попереднього дослідження соціолого-правового аспекту категорій, безпосередньо пов'язаних з нею.

Насамперед розглянемо що таке послуга: у суспільно-економічному житті послуга сприймається як дія або діяльність однієї особи на користь іншої, що виражається у трудовій доцільній діяльності, результатом якої є створення особливої споживчої вартості. Особливістю послуги є збіг у часі та в просторі процесів виробництва, реалізації і споживання її споживної вартості[1].

Споживачем з точки зору цивільного права є фізична особа, яка купує, замовляє, використовує або має намір придбати чи замовити продукцію для особистих потреб. У випадку із використанням питної води споживачами є як фізичні особи, так і суб'єкти підприємницької діяльності (ресторани, готелі, лікарні і т.д.). Ще одне протиріччя закладено у зобов'язаннях держави щодо захисту прав споживачів. Держава має забезпечувати споживачам захист їх прав, надавати можливість вільного вибору продукції, гарантувати придбання або одержання продукції законними способами в обсязі, що забезпечує рівень споживання, достатній для підтримання здоров'я і життєдіяльності. Разом з тим, у питаннях питного водопостачання можливості вибору у споживача немає.

Захист прав споживачів здійснюють спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади у сфері захисту прав споживачів та його територіальні органи, місцеві органи державної виконавчої влади, органи і установи, що здійснюють державний санітарно-епідеміологічний нагляд, інші органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування згідно із законодавством, а також суди [2]. Захист прав споживачів питної води покладений на органи і установи, що здійснюють державний екологічний контроль та на органи державного санітарно-епідеміологічного нагляду

Відносини, що виникають у галузі споживання питної води, регулюються екологічним законодавством, у якому застосовуються терміни „використання” і „користування” природними ресурсами. Водним кодексом України також закріплені терміни „використання води” та „водокористування”, які є схожими, однак не тотожними за своїм змістом. Таким чином, згідно статті 1 Водного кодексу України водокористування – це використання вод (водних об'єктів) для задоволення потреб населення, промисловості, сільського господарства, транспорту та інших галузей господарства, включаючи право на забір води, скидання стічних вод та інші види використання вод (водних об'єктів). Використання води – процес вилучення води для

використання у виробництві з метою отримання продукції та для господарсько-питних потреб населення, а також без її вилучення для потреб гідроенергетики, рибництва, водного, повітряного транспорту та інших потреб [3].

Отже, поняття „водокористування” розглядається як загальне по відношенню до поняття „використання вод”. Відмінність між ними полягає в тому, що поняття „водокористування” є ширшим, а тому включає в себе елемент „використання води”. Під час фактичної реалізації суб’єктивного права водокористування виникає водне правовідношення.

Водним кодексом України закріплено перелік водокористувачів, однак не закріплено поняття водокористувача. Таким чином, відповідно до частини 1 статті 42 Водного кодексу України водокористувачами в Україні можуть бути підприємства, установи, організації і громадяни України, а також іноземні фізичні і юридичні особи та особи без громадянства. Тобто ці особи можуть мати і реалізовувати певні права і нести відповідні обов’язки.

Ще одним важливим поняттям, що дає нам можливість зрозуміти характер діяльності, пов’язаної з використанням води є основне поняття Господарського права – поняття господарської діяльності, яке можна знайти в різних нормативно-правових актах:

– в Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16 квітня 1991 року: господарська діяльність – будь-яка діяльність, в тому числі підприємницька, пов’язана з виробництвом і обміном матеріальних та нематеріальних благ, що виступають у формі товару [4].

Господарський кодекс в частині 1 статті 3 містить уніфіковане поняття господарської діяльності: під господарською діяльністю у цьому Кодексі розуміється діяльність суб’єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність [5, с.3].

Дослідивши загальне поняття та особливості господарської діяльності у контексті поставленого завдання необхідно встановити поняття господарської діяльності у сфері питного водопостачання. В науковій літературі та вітчизняному законодавстві такого визначення немає, тому ми пропонуємо своє визначення цього поняття, а саме: господарська діяльність у сфері питного водопостачання – це суспільно-корисна діяльність суб’єктів господарювання з питного водопостачання з дотриманням вимог до якості питної води, виконання робіт та надання послуг за певну плату, та на підставі відповідних дозволів займатися таким видом діяльності.

Згідно із законодавством України господарська діяльність у сфері питного водопостачання включає:

- централізоване питне водопостачання міст, інших населених пунктів;
- питне водопостачання за допомогою пунктів розливу питної води (в тому числі пересувних);
- виробництво фасованої питної води;
- питне водопостачання за допомогою індивідуальних та колективних установок (пристроїв) підготовки питної води [3;6].

Всі зазначені види господарської діяльності відносяться до спеціального водокористування.

Діяльність у сфері питного водопостачання можуть здійснювати підприємства всіх форм власності, якщо інше не передбачено законами України. Приватизація підприємств державної форми власності, що здійснюють питне водопостачання, проводиться відповідно до закону. Мережі, споруди, устаткування централізованого питного водопостачання населених пунктів як особливо важливі об’єкти життєзабезпечення приватизації не підлягають.

Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з централізованого водопостачання та водовідведення (далі – Ліцензійні умови) розроблені відповідно до

Законів України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» [7], «Про трубопровідний транспорт» [8], «Про природні монополії» [9], постанови Кабінету Міністрів України від 14 листопада 2000 р. № 1698 «Про затвердження переліку органів ліцензування» та інших нормативних актів, що регулюють зазначену діяльність. Ліцензійні умови встановлюють технологічні, організаційні, кваліфікаційні та особливі вимоги провадження господарської діяльності з централізованого водопостачання та водовідведення.

Ліцензійні умови поширюються на суб'єктів господарювання, незалежно від їх організаційно – правової форми та форми власності, які здійснюють діяльність із забезпечення споживачів централізованим водопостачанням та водовідведенням.

Суб'єкти господарювання, що здійснюють господарську діяльність з централізованого водопостачання та водовідведення, повинні дотримуватися законодавства України щодо забезпечення споживачів якісною питною водою, охорони довкілля, відтворення джерел питного водопостачання, експлуатації об'єктів питного водопостачання, водовідведення та очищення стічних вод, моніторингу, обліку і контролю в цій сфері та вимог нормативних актів.

Підприємство питного водопостачання провадить свою діяльність відповідно до порядку спеціального водокористування, пов'язаного із застосуванням водопровідних мереж, споруд, технічних пристроїв для забору води безпосередньо з водних об'єктів. Спеціальне водокористування здійснюється на підставі дозволу, який видається у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України [3; 6].

У дозволі на спеціальне водокористування визначаються ліміти та строки спеціального водокористування. Строки спеціального водокористування встановлюються органом, який видає дозвіл на спеціальне водокористування. У разі використання підземних вод для питного водопостачання відповідне підприємство повинне одержати згідно з законом дозвіл на користування надрами. Послуги з питного водопостачання надаються споживачам підприємством питного водопостачання на підставі договору з:

- підприємствами, установами, організаціями, що безпосередньо користуються централізованим питним водопостачанням;
- підприємствами, установами або організаціями, у повному господарському віданні або оперативному управлінні яких перебуває житловий фонд і до обов'язків яких належить надання споживачам послуг з питного водопостачання та водовідведення;
- об'єднаннями співвласників багатоквартирних будинків, житлово-будівельними кооперативами та іншими об'єднаннями власників житла, яким передано право управління багатоквартирними будинками та забезпечення надання послуг з водопостачання та водовідведення на підставі укладених ними договорів;
- власниками будинків, що перебувають у приватній власності. Договір про надання послуг з питного водопостачання укладається безпосередньо між підприємством питного водопостачання або уповноваженою ним юридичною чи фізичною особою і споживачем, визначеним у частині першій цієї статті.

Порядок надання споживачам послуг з питного водопостачання встановлюється центральним органом виконавчої влади з питань житлово-комунального господарства.

Діяльність у сфері питного водопостачання можуть здійснювати підприємства всіх форм власності, якщо інше не передбачено законами України. Приватизація підприємств державної форми власності, що здійснюють питне водопостачання, проводиться відповідно до закону. Мережі, споруди, устаткування централізованого питного водопостачання населених пунктів як особливо важливі об'єкти життєзабезпечення приватизації не підлягають.

Зміна форми власності або перехід права власності на системи питного водопостачання (крім об'єктів централізованого питного водопостачання) здійснюється в порядку, передбаченому законом, за умови, що це не призведе до порушення режиму функціонування відповідних систем питного водопостачання або їх частин, погіршення

якості питної води та умов надання послуг споживачам, у тому числі збільшення тарифів на послуги водопостачання і водовідведення [6].

Варто також зазначити, що відносини у сфері питного водопостачання є двосторонньо-договірними і базуються на основі договору, який згідно законодавства може бути оскаржений, розірваний, визнаний недійсним як за бажанням однієї так і обох сторін як за домовленістю, так і в судовому порядку.

Істотними умовами договору про надання послуг з питного водопостачання є: режим надання послуг; обсяги питного водопостачання за нормативами питного водопостачання; порядок надання послуг з водовідведення; розмір та порядок оплати послуг централізованого водопостачання і водовідведення; права та обов'язки сторін договору; відповідальність сторін договору.

У договорі про надання послуг з питного водопостачання повинні бути зроблені посилання на нормативні документи, на підставі яких здійснюватиметься питне водопостачання. За згодою сторін договору про надання послуг з питного водопостачання у ньому можуть бути зазначені інші умови. Договір про надання послуг з питного водопостачання набирає чинності після досягнення домовленості з усіх його істотних умов та підписання сторонами. За бажанням сторін договір про надання послуг з питного водопостачання посвідчується нотаріально.

Вода, що перебуває поза природнім кругообігом, в нашому випадку – це фасована вода, не є предметом правового регулювання майже всіх норм і стандартів якості, передбачених для випадків питного водопостачання. При вирішенні проблем, що виникають у цих правовідносинах, необхідно керуватися нормами, що передбачають правове регулювання захисту прав споживачів у сфері громадського харчування і торгівлі. На сьогодні законодавець, обмежившись у даній статті кількома особливими вимогами щодо якості цієї води і не, надавши відсилки до спеціальних стандартів, фактично відкрив шлях до повного ігнорування всіх основних стандартів і вимог щодо фасованої води, чим зараз успішно і користуються на практиці в нашій країні підприємці, розливаючи воду через шланги прямо з цистерн при відсутності навіть хоча б якихось мінімальних норм санітарії, а дана стаття просто поповнила гору мертвих норм.

Згідно 25-ої статті закону [6] з метою забезпечення споживачів питною водою можуть використовуватися індивідуальні та колективні установки (пристрої) питного водопостачання. Технічні характеристики і правила експлуатації індивідуальних та колективних установок (пристроїв) питного водопостачання визначаються їх паспортно-технічними даними. Введення в експлуатацію колективних установок (пристроїв) питного водопостачання здійснюється виробником або його представником. Відповідальність за дотримання якості питної води під час користування колективними установками (пристроями) питного водопостачання, встановленими в громадських місцях (місцях загального користування), покладається на суб'єкта, що здійснює їх експлуатацію. Ця стаття взагалі не лише дивує своєю простотою, а ще й підштовхує споживачів питної води до кримінальної відповідальності за ст. 240 ККУ, оскільки кодекс про надра визначає, що без дозволів і спецплати можна користуватися індивідуальними свердловинами до 20 м. Споживання питної води із більш глибоких свердловин кваліфікується як незаконне видобування природних корисних копалин державного значення, ця стаття за правильного її юридичного наповнення могла б розв'язати цю проблему, певним чином нормативно її уточнивши в аспекті глибинного видобування питної води для індивідуальних потреб.

Кожний учасник водогосподарського комплексу, залежно від притаманних йому особливостей, висуває певні вимоги до водних об'єктів стосовно таких показників: необхідної кількості води і постійності її подачі впродовж року; якості води; рівня забезпеченості водоподачі.

Найвищі вимоги щодо якості води у питного водопостачання і харчової промисловості, а також рибного господарства. Менші вимоги висувають зрошення, промисловість. Байдужі до якості води гідроенергетика, судноплавство, лісосплав.

Водногосподарські комплекси мають відповідати таким основним умовам:

- 1) найбільш раціонально і повно забезпечувати запити кожного учасника ВГК;
- 2) забезпечити найвищу ефективність кожного учасника ВГК;
- 3) гарантувати найпростішу і найнадійнішу експлуатацію всієї сукупності гідротехнічних споруд (греблі, насоси, станції, водозабори, будівлі ГЕС, колодопропуски, рибопроходи тощо);
- 4) не допускати погіршення екологічних умов, забезпечувати охорону водотоків і водойм від забруднення, засмічення і виснаження. Сприяти збереженню і розвитку природних екосистем.

Запити учасників ВГК часто суперечливі, і знайти варіант, який би влаштовував усіх, дуже важко. Так, водний транспорт зацікавлений у підтриманні судноплавних глибин у нижньому б'єфі в навігаційний період, для чого потрібні попуски води з верхнього б'єфа, тоді як гідроенергетика, навпаки, зацікавлена в накопиченні води у водосховищі для інтенсивного використання її в осінньо-зимовий період [10, с.72].

Література.

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) уклад. і голов. Ред.. В.Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 518 с.
2. Про захист прав споживачів: закон України // Відомості Верховної Ради України, 1994 р., № 1, ст. 1; 1995 р., № 14, ст. 90; 1995 р., № 23, ст. 182; 1997 р., № 35, ст. 219; 1999 р., № 34, ст. 274; 2001 р., № 31, ст. 150; 2002 р., № 9, ст. 68, № 17, ст. 120; 2004 р., № 11, ст. 137.
3. Водний кодекс України від 6 червня 1995 р. № 214/95-ВР (із змінами, внесеними згідно з Законами) // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 24.
4. Про зовнішньоекономічну діяльність: закон України від 16 квітня 1991 року № 959-ХІІ // (Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1991, № 29, ст. 377.
5. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року № 436-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, ст. 144.
6. Про питну воду та питне водопостачання: закон України від 10 січня 2002 р. № 2918 – ІІІ (із змінами, внесеними згідно з Законами) // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 16.
7. Про ліцензування певних видів господарської діяльності: закон України від 01.06.00 р. № 1775-ІІІ.
8. Про трубопровідний транспорт: закон України від 15.05.96 р. № 192/96-ВР.
9. Про природні монополії: закон України // Верховна Рада України, № 1682-ІІІ, 20.04.2000 – // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, № 30, ст. 238.
10. Яцик А.В. Водні ресурси: використання, охорона, відтворення, управління: Підручник для студентів вищих навч. Закладів / А.В. Яцик, Ю.М. Грищенко, Л.А. Волкова, І.А. Пашенюк. – К.: Генеза, 2007. – 360с. Яцик А.В. Водні ресурси: використання, охорона, відтворення, управління: Підручник для студентів вищих навч. Закладів / А.В. Яцик, Ю.М. Грищенко, Л.А. Волкова, І.А. Пашенюк. – К.: Генеза, 2007. – 360с.

СОЦІОЛОГО-ПРАВОВІ ПИТАННЯ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ СУДІВ

Озарко І.

(юрист)

Анотація. Розглядаючи питання розвитку судової системи автор досліджує проблеми спеціалізації судів та вплив такої організації суду на доступність правосуддя.

Ключові слова: спеціалізація судів, принципи правосуддя.

Аннотация. Рассматривая вопросы развития судебной системы, автор исследует проблемы специализации судов и влияние такой организации суда на доступность правосудия.

Ключевые слова: специализация судов, принципы правосудия.

Annotation. Considering the issue of the judicial system development, the author explores the problems of courts' specialization and the influence of the beforementioned court organization on the accessibility of justice.

Key words: courts' specialization, principles of justice.

Поняття та сутність спеціалізації судів закономірно розглядається як один з ключових та визначальних принципів (засад) організації судової системи держав, який по-різному впроваджений до законодавства більшості сучасних країн та отримує навіть у деяких з них належне конституційне закріплення (конституціоналізацію) надто в тих, які